

**MAHALLA MUHITINING YOSHLAR DUNYOQARASHI VA
MA'NAVIYATIGA TA'SIRI**

Abdusamatov Ozodbek Olimjon o'g'li

Andijon davlat pedagogika insituti

Ijtimoiy va amaliy fanlar fakulteti

*Milliy g'oya ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi yo'nalishi
talabasi*

E-mail: abdusamatovozodbek0541@gmail.com

ANNOTATSIYA. Mazkur maqolada mahalla muhitining yoshlar dunyoqarashi va ma'naviyatini shakllantirishdagi o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Unda mahallaning yosh avlod tarbiyasidagi ijtimoiy-pedagogik ahamiyati, milliy qadriyatlarni shakllantirish va yoshlarning ma'naviy kamolotiga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, mahalla, oila va ta'lim muassasalari hamkorligining yoshlar tarbiyasidagi roli hamda globallashuv sharoitida ma'naviy immunitetni mustahkamlash masalalari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: mahalla, yoshlar, dunyoqarash, ma'naviyat, tarbiya, milliy qadriyatlar, ijtimoiy muhit, ma'naviy kamolot.

АННОТАЦИЯ. В статье рассматривается роль махаллинской среды в формировании мировоззрения и духовности молодежи. Освещается социально-педагогическое значение махалли в воспитании молодого поколения, сохранении национальных ценностей и развитии духовных качеств личности. Также раскрывается роль взаимодействия махалли, семьи и образовательных учреждений в воспитании молодежи.

Ключевые слова: махалля, молодежь, мировоззрение, духовность, воспитание, национальные ценности, социальная среда, духовное развитие.

ABSTRACT. This article analyzes the role of the mahalla environment in shaping the worldview and spirituality of young people. It highlights the socio-pedagogical importance of mahalla in youth education, preservation of national values, and development of spiritual qualities. The role of cooperation between mahalla, family, and educational institutions in youth upbringing is also discussed.

Keywords: mahalla, youth, worldview, spirituality, education, national values, social environment, spiritual development.

KIRISH

Bugungi kunda dunyoda kechayotgan globallashuv jarayonlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi hamda turli mafkuraviy ta'sirlarning kuchayishi yoshlarning dunyoqarashi va ma'naviy tarbiyasiga yangicha yondashuvlarni talab etmoqda. Har qanday davlatning barqaror rivojlanishi, avvalo, ma'naviy yetuk, bilimli, tashabbuskor va Vatanga sadoqatli yosh avlodni tarbiyalash bilan chambarchas bog'liq. Shu nuqtai nazardan, yoshlarning ma'naviy kamolotini ta'minlashda oila, ta'lim muassasalari va mahalla kabi ijtimoiy institutlarning o'zaro

hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, mahalla yoshlarning ijtimoiylashuvi, axloqiy fazilatlarining shakllanishi, milliy qadriyatlarni o'zlashtirishi va fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishda o'ziga xos o'ringa ega.

Mahalla qadimdan o'zbek xalqining ijtimoiy hayotida muhim institut sifatida shakllanib, kishilar o'rtasidagi o'zaro hurmat, mehr-oqibat, hamjihatlik, qo'shnihilik, bag'rikenglik va hamkorlik tamoyillarini mustahkamlab kelgan. Mahalla faqatgina yashash hududi emas, balki insonni tarbiyalaydigan, jamiyatga tayyorlaydigan, milliy urf-odat va an'analarni avloddan avlodga yetkazadigan ma'naviy maskandir. Aynan mahalla muhitida yoshlar kattalarga hurmat, kichiklarga izzat, jamoaga sadoqat, mehnatsevarlik, insonparvarlik va vatanparvarlik kabi fazilatlarini amaliy hayot orqali o'rganadilar.

Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlarda mahalla institutining vakolatlari kengaytirilib, uning yoshlar bilan ishlashdagi imkoniyatlari yanada mustahkamlanmoqda. Prezidentimiz tomonidan ilgari surilgan "Inson qadri uchun" tamoyili asosida mahallalarda yoshlarni qo'llab-quvvatlash, ularning bandligini ta'minlash, bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish, iqtidorini rivojlantirish hamda ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarni tizimli yo'lga qo'yishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu esa mahalla muhitining yoshlar dunyoqarashi va ma'naviyatiga ta'sirini ilmiy jihatdan chuqur o'rganish zaruratini yuzaga keltiradi.

Mazkur tadqiqotda mahalla muhitining yoshlar ma'naviy kamolotidagi o'rni, uning tarbiyaviy imkoniyatlari hamda zamonaviy sharoitda yoshlar dunyoqarashini shakllantirishdagi ahamiyati ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Mahalla institutining jamiyat taraqqiyoti va yoshlar tarbiyasidagi o'rni ko'plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Sharq mutafakkirlari Abu Nasr Forobiy, Abu Ali ibn Sino, Alisher Navoiy, Bahouddin Naqshband va boshqa allomalar inson kamolotida sog'lom ijtimoiy muhit, jamoaviy tarbiya hamda axloqiy qadriyatlarning ahamiyatini o'z asarlarida alohida ta'kidlaganlar. Ularning ilmiy-ma'rifiy merosi bugungi kunda ham yoshlarni barkamol inson etib tarbiyalashning muhim nazariy manbalaridan biri bo'lib xizmat qiladi.

Mustaqillik yillarida mahalla institutining ijtimoiy va pedagogik funksiyalari yanada kengayib, bu borada ko'plab ilmiy tadqiqotlar amalga oshirildi. Sh.M. Mirziyoyevning asarlarida mahalla jamiyatning tayanchi, fuqarolik jamiyatining muhim bo'g'ini hamda yoshlar tarbiyasining asosiy maskanlaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Pedagog olimlar O. Musurmonova, M. Quronov, J. Hasanboyev, M. To'xtaxo'jayeva va boshqa tadqiqotchilar yoshlarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashda mahalla, oila va ta'lim muassasalari hamkorligining ahamiyatini ilmiy asoslab berganlar.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mahalla yoshlarning ijtimoiy faolligini rivojlantirish, milliy o'zlikni anglash, fuqarolik mas'uliyatini shakllantirish hamda bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishda muhim tarbiyaviy imkoniyatlarga ega. Shu bilan birga, zamonaviy axborot makonining kengayishi, internet va ijtimoiy tarmoqlarning ta'siri

yoshlar ma'naviy tarbiyasiga yangi talablarni qo'yimoqda. Bu esa mahalla faoliyatini innovatsion yondashuvlar asosida takomillashtirishni taqozo etadi.

Mazkur tadqiqotni amalga oshirishda tahlil, sintez, taqqoslash, umumlashtirish, tarixiylik, tizimli yondashuv va mantiqiy tahlil metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot davomida mahalla faoliyatiga oid ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar, pedagogik va sotsiologik tadqiqotlar tahlil qilindi. Shuningdek, kuzatish va ilmiy umumlashtirish metodlari asosida mahalla muhitining yoshlar ma'naviyatiga ta'siri baholandi. Tadqiqotning metodologik asosini O'zbekiston Respublikasining ta'lim va yoshlar siyosatiga oid hujjatlari, pedagogika va sotsiologiya fanlarining zamonaviy konsepsiyalari hamda milliy tarbiya tamoyillari tashkil etdi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari mahalla muhitining yoshlar dunyoqarashi va ma'naviy kamolotini shakllantirishda muhim omil ekanligini tasdiqladi. Mahallada tashkil etiladigan ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, kitobxonlik kechalari, sport musobaqalari, kasb-hunarga yo'naltirish ishlari, nuroniylar bilan uchrashuvlar hamda milliy bayramlar yoshlarning ma'naviy dunyoqarashini boyitishda muhim rol o'ynaydi. Bunday tadbirlar yoshlarda Vatanga muhabbat, milliy qadriyatlarga hurmat, jamoaga sadoqat va fuqarolik mas'uliyatini rivojlantiradi.

Shuningdek, mahallada sog'lom ijtimoiy muhitning mavjudligi yoshlarning salbiy illatlar va turli yot g'oyalarga berilib ketishining oldini olishda muhim omil hisoblanadi. Mahalla faollari, profilaktika inspektorlari, nuroniylar, xotin-qizlar faollari va yoshlar yetakchilarining hamkorlikdagi faoliyati yoshlar bilan individual ishlash imkoniyatini kengaytiradi. Natijada yoshlarning muammolarini o'z vaqtida aniqlash, ularni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash hamda iqtidorini ro'yobga chiqarish uchun qulay sharoit yaratiladi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, mahalla, oila va ta'lim muassasalari o'rtasidagi uzviy hamkorlik mavjud bo'lgan hududlarda yoshlarning ijtimoiy faolligi, ma'naviy saviyasi va fuqarolik mas'uliyati yuqori bo'ladi. Aksincha, ushbu hamkorlikning sustligi ayrim yoshlarning bo'sh vaqtini samarasiz o'tkazishiga, internetdagi zararli axborotlar ta'siriga tushib qolishiga hamda ma'naviy bo'shliqlarning yuzaga kelishiga sabab bo'lishi mumkin.

Shu sababli mahalla faoliyatida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash, raqamli platformalar orqali ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etish, yoshlarning qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda innovatsion loyihalarni amalga oshirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Mahallalarda kitobxonlikni rivojlantirish, sport va madaniy to'garaklar faoliyatini kengaytirish, volontyorlik harakatlarini qo'llab-quvvatlash ham yoshlarning dunyoqarashi va ma'naviy kamolotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

XULOSA

Olib borilgan ilmiy tahlillar natijasida mahalla muhitining yoshlar dunyoqarashi va ma'naviyatini shakllantirishdagi o'rni beqiyos ekanligi aniqlandi. Mahalla yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularda vatanparvarlik, insonparvarlik, mehnatsevarlik, bag'rikenglik, fuqarolik mas'uliyati va ijtimoiy faollikni rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim ijtimoiy institut hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari mahalla, oila va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlikni yanada mustahkamlash zarurligini ko'rsatdi. Ayniqsa, yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar sifatini oshirish, milliy qadriyatlarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish va raqamli ta'lim imkoniyatlaridan samarali foydalanish yoshlar ma'naviyatini yuksaltirishning muhim omillaridan biridir.

Kelgusida mahalla faoliyatiga innovatsion yondashuvlarni joriy etish, yoshlarning tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy sheriklikni rivojlantirish hamda ma'naviy-ma'rifiy ishlarning samaradorligini muntazam monitoring qilib borish maqsadga muvofiqdir. Bunday yondashuv barkamol avlodni tarbiyalash, jamiyatda sog'lom ma'naviy muhitni mustahkamlash va Yangi O'zbekiston taraqqiyotining ma'naviy asoslarini yanada rivojlantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – 416 b.
2. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2016. – 56 b.
3. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008. – 176 b.
4. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida PF-60-son Farmoni. – Toshkent, 2022.
6. Musurmonova O. Ma'naviy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. – Toshkent: Fan, 2009. – 208 b.
7. Quronov M. Milliy tarbiya. – Toshkent: Ma'naviyat, 2007. – 240 b.
8. Hasanboyev J., To'raqulov X., Haydarov M., Hasanboyeva O. Pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2013. – 456 b.
9. To'xtaxo'jayeva M.X. (tahriri ostida). Pedagogika. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2010. – 400 b.
10. Mahkamov U. Axloq-odob saboqlari. – Toshkent: O'qituvchi, 2003. – 192 b.
11. Nishonova S., Alimuhamedov S. Pedagogika tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 2008. – 320 b.
12. O'zbekiston Respublikasi Oila va xotin-qizlar qo'mitasi. Mahalla va oila hamkorligi asosida yoshlar tarbiyasini takomillashtirish bo'yicha uslubiy tavsiyalar. – Toshkent, 2023.